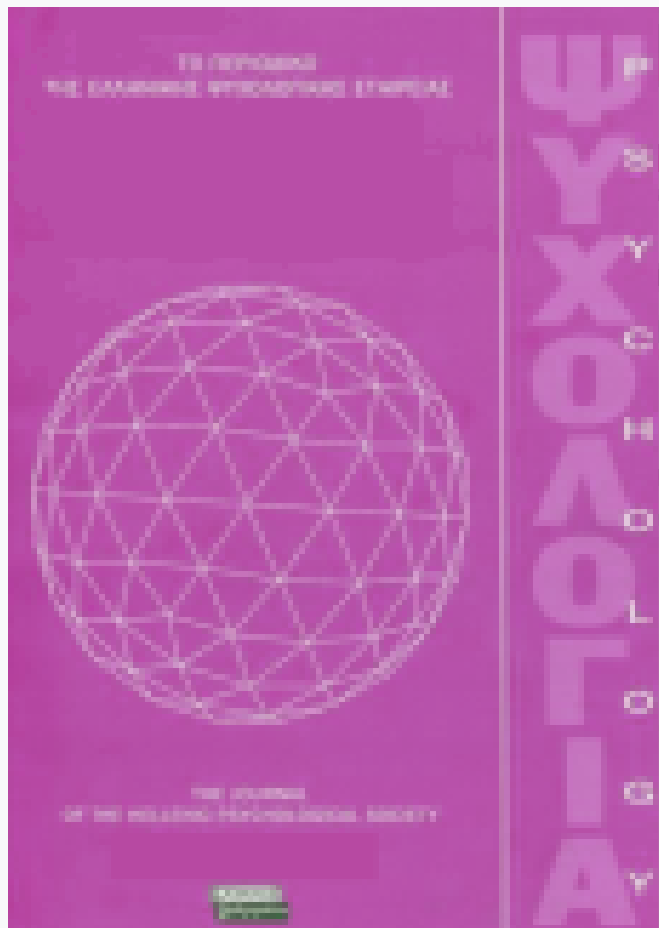

Psychology: the Journal of the Hellenic Psychological Society

Vol 2, No 1 (1995)

Δύο θεωρητικές προσεγγίσεις της μοναξιάς

Anderson L. R., Μαρία Μαλικιώση-Λοΐζου

doi: [10.12681/psy_hps.24148](https://doi.org/10.12681/psy_hps.24148)

Copyright © 2020, Anderson L. R., Μαρία Μαλικιώση-Λοΐζου

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/).

To cite this article:

L. R., A., & Μαλικιώση-Λοΐζου Μ. (2020). Δύο θεωρητικές προσεγγίσεις της μοναξιάς. *Psychology: The Journal of the Hellenic Psychological Society*, 2(1), 108–126. https://doi.org/10.12681/psy_hps.24148

«μόνος μέσα στο πλήθος» έννοια της μοναξιάς).

Δεν είναι λοιπόν απορίας άξιο το γεγονός ότι όταν ζητήθηκε από τα υποκείμενα μιας έρευνας να καταγράψουν όλους τους φίλους τους, στενούς και μη, δε βρέθηκε καμία σημαντική διαφορά ανάμεσα στους αριθμούς φίλων που κατέγραψαν τα μοναχικά και τα μη-μοναχικά υποκείμενα (Williams & Solano, 1983).

Δύο θεωρητικές προσεγγίσεις της μοναξιάς

Η ερευνητική βιβλιογραφία καταλήγει ότι υπάρχουν δύο κύριες προσεγγίσεις για την κατανόηση της ανθρώπινης μοναξιάς: οι θεωρίες των παραγωγικών αιτιών του αντιληπτικού ελέγχου και οι θεωρίες των κοινωνικών δεξιοτήτων.

α. Θεωρίες των παραγωγικών αιτιών του αντιληπτικού ελέγχου.

Οι Solano (1989) και Peplau, Miceli, & Morasch (1982) έχουν επικεντρώσει το ερευνητικό τους ενδιαφέρον κυρίως στην ανάλυση των παραγωγικών αιτιών της μοναξιάς. Οι έρευνες που ακολουθούν αυτή την προοπτική έχουν βρει, γενικά, πως τα μοναχικά άτομα πιστεύουν ότι ελέγχουν ελάχιστα τη ζωή τους. Ο προσανατολισμός αυτός χαρακτηρίζεται από ένα εξωτερικό κέντρο ελέγχου γιατί οι άνθρωποι αυτοί πιστεύουν πως τα αποτελέσματα της συμπεριφοράς τους καθορίζονται από την τύχη, τις ευκαιρίες, τη μοίρα ή από άλλους ανθρώπους. Τα μοναχικά άτομα αισθάνονται αδύναμα και απελπισμένα όσον αφορά τον έλεγχο που μπορούν να ασκήσουν πάνω στα γεγονότα της ζωής τους. Αντίθετα τα μη-μοναχικά άτομα

εκφράζουν ένα εσωτερικό κέντρο ελέγχου της συμπεριφοράς τους· πιστεύουν πως μπορούν να προσδιορίσουν την πορεία της ζωής τους καθώς και τις σχέσεις τους με τους άλλους ανθρώπους.

Έρευνες που έχουν ασχοληθεί και έχουν εξετάσει τα παραγωγικά αίτια του αντιληπτικού ελέγχου των μοναχικών ανθρώπων προτείνουν πως ένας από τους τρόπους με τους οποίους θα μπορούσαν οι ψυχοθεραπευτές να απαλύνουν κάπως τη στενοχώρια (ή τη λύπη) που απορρέει από τη μοναξιά τους θα ήταν μέσω της γνωστικής θεραπείας που θα στόχευε στην ενίσχυση της πεποίθησης των ατόμων αυτών για τον έλεγχο που ασκούν οι ίδιοι σε ό,τι άπτεται της ζωής τους και της φιλίας τους με άλλα άτομα (Young, 1982). Η θεραπεία θα έπρεπε επίσης να στοχεύει στη μείωση των πεποιθήσεων που έχουν τα μοναχικά άτομα ότι είναι αδύναμα, ανίκανα να αλλάξουν την παρούσα κοινωνική τους ζωή. Πάντως τέτοιες παρεμβάσεις δεν μπορούν να επιτευχθούν εύκολα διότι ο μοναχικός άνθρωπος έχει οπωσδήποτε ενσωματώσει αυτά τα αισθήματα ανικανότητας και χαμηλού αντιληπτικού ελέγχου σε ένα γενικό πλαίσιο διαβίωσης που αποφεύγει συνειδητά ή ενεργά να έχει τον έλεγχο της προσωπικής και της διαπροσωπικής του ζωής. Έρευνες (Solano, 1989) επιβεβαίωσαν αυτή τη λογική γιατί έδειξαν πως οι μοναχικοί άνθρωποι είχαν σημαντικά χαμηλότερους βαθμούς από τους μη-μοναχικούς σε δοκιμασίες που μετρούσαν «επιθυμία για έλεγχο». Σε αυτή την έρευνα θα εκτιμηθεί ο αντιληπτικός έλεγχος σε σχέση με τη μοναξιά χρησιμοποιώντας τη νέα Κλίμακα Σφαίρας Ελέγχου (Paulhus, 1983. Paulhus & Van Selst, 1990), που αναγνωρίζει τον αντιληπτικό έλεγχο (ή εσωτερικό κέντρο ελέγχου) σε τρία πεδία: προσωπικό, διαπροσωπικό και κοινωνικο-πολιτικό.

Η σχετική σπουδαιότητα των τριών αυτών πλευρών αντιληπτικού ελέγχου δεν έχει μελετηθεί σε σχέση με τη μοναξιά. Υπάρχουν, μέχρι στιγμής, κάποια αδημοσίευτα δεδομένα που δείχνουν πως μόνο η Κλίμακα Διαπροσωπικού Ελέγχου σχετίζεται σημαντικά αλλά αρνητικά και με την κοινωνική και με την συγκινησιακή μοναξιά. Γι' αυτό και, τελικά, επιλέχθηκε η Κλίμακα Διαπροσωπικού Ελέγχου για τη μέτρηση του αντιληπτικού ελέγχου, επειδή εμφανίζει υψηλότερη αξιοπιστία από την Κλίμακα Προσωπικού Ελέγχου και στην πρωτότυπη αγγλική μορφή της αλλά και στην ελληνική της μετάφραση (Μαλικιώση-Λοΐζου & Anderson, 1992β). Με βάση αυτά τα δεδομένα, η πρόβλεψη που έγινε σε αυτή την έρευνα ήταν πως ο αντιληπτικός έλεγχος στο διαπροσωπικό χώρο θα έδειχνε την πιο στατιστικά ισχυρή αρνητική συσχέτιση με τη μοναξιά.

β. Θεωρίες των κοινωνικών δεξιοτήτων.

Η δεύτερη θεωρητική προσέγγιση της μελέτης της μοναξιάς βλέπει το μοναχικό άνθρωπο να έχει ένα ανεπαρκές και ηττοπαθές αποθεματικό κοινωνικών δεξιοτήτων. Για παράδειγμα, οι Goswick & Jones (1981) βρήκαν πως οι μοναχικοί άνθρωποι κατά τη διάρκεια μιας κοινωνικής συζήτησης επικεντρώνονταν κυρίως στη δική τους συμπεριφορά και πρόσεχαν ελάχιστα τη συμπεριφορά και τα σχόλια που έκαναν οι συνομιλητές τους. Οι Solano, Batten, & Perrish (1982) παρατήρησαν την αλληλεπίδραση μοναχικών ατόμων με μη-μοναχικούς συντρόφους, με τους οποίους τους είχαν ζευγαρώσει σε μια εργαστηριακή άσκηση «γνωριμίας». Τα μοναχικά άτομα δεν αυτο-αποκαλύφθηκαν στους συντρόφους τους και δεν αντιλήφθηκαν σωστά σε τι επίπεδο οικειότητας κυμαί-

νονταν η συζήτησή τους. Οι Hansson & Jones (1981) βρήκαν πως οι μοναχικοί φοιτητές ήταν λιγότερο πρόθυμοι να κοινοποιήσουν τις απόψεις τους στους συμφοιτητές τους - ιδιαίτερα όταν το θέμα της συζήτησης ήταν αμφισβητήσιμο. Τα μοναχικά άτομα ένιωσαν πιο ανίκανα να συστήσουν τον εαυτό τους στους άλλους, λιγότερο ικανά να ευχαριστηθούν και να διασκεδάσουν σε ένα πάρτυ και λιγότερο ικανά να εκφράσουν φιλικά συναισθήματα (Horowitz & French, 1979). Τα μοναχικά άτομα αυτο-αποκαλύπτονταν αρκετά σε φίλους του ίδιου φύλου αλλά όχι και τόσο σε φίλους του αντίθετου φύλου (Jones, 1982).

Η έρευνα και η μελέτη των κοινωνικών δεξιοτήτων και της μοναξιάς προτείνει μια θεραπευτική προσέγγιση που να στοχεύει στην προαγωγή των δεξιοτήτων που συνδέονται με την εποικοδομητική συζήτηση - ιδιαίτερα εκείνων των δεξιοτήτων που συνδέονται με την αρμόζουσα αυτο-αποκάλυψη και τα αμοιβαία επίπεδα οικειότητας κατά τη διάρκεια της αλληλεπίδρασης. Η κατάλληλη θεραπεία ή συμβουλευτική θα πρέπει επίσης να επικεντρώνεται στην ανάπτυξη δεξιοτήτων προσεκτικής ακρόασης που θα διδάξουν στους μοναχικούς ανθρώπους τρόπους με τους οποίους θα μπορούν να παρακολουθούν προσεκτικά τη συμπεριφορά και τη συζήτηση άλλων ανθρώπων ιδιαίτερα σε σχέση με το επίπεδο οικειότητας που χρησιμοποιούν οι άλλοι στις αρχικές τους αλληλεπιδράσεις, εκείνες της γνωριμίας.

Η θεωρία της αυτο-καταγραφής (Snyder, 1974, 1987) παρέχει μια νέα προσέγγιση στη μελέτη των κοινωνικών δεξιοτήτων και η Αναθεωρημένη Κλίμακα Αυτο-καταγραφής, που ανέπτυξαν οι Lennox & Wolfe (1984) παρέχει μία σημαντική νέα κλίμακα προσωπικότητας που εκτιμά και αξιολογεί δύο παράγο-

ντες των κοινωνικών δεξιοτήτων. Ο παράγοντας Α (ικανότητα τροποποίησης της αυτοπαρουσίασης) της Αναθεωρημένης Κλίμακας Αυτο-καταγραφής μετράει την ικανότητα του ανθρώπου να αλλάζει τον τρόπο με τον οποίο συμπεριφέρεται και αλληλεπιδρά έτσι ώστε να ταιριάζει με τις απαιτήσεις της περιστασης στην οποία έχει εμπλακεί. Στην ουσία, ο παράγοντας αυτός αποτελεί ένα μέτρο αυτοαξιολόγησης της ικανότητας του ανθρώπου να παίζει διάφορους ρόλους - είναι ένας δείκτης του πόσο εύκολα μπορούν οι άνθρωποι να προσαρμόζονται σε μια ποικιλία κοινωνικών περιστάσεων επιδεικνύοντας σε κάθε περίπτωση την κατάλληλη συμπεριφορά.

Αντίθετα, ο δεύτερος παράγοντας αυτοκαταγραφής, Παράγοντας Β (ευαισθησία στη συμπεριφορά που εκδηλώνουν οι άλλοι), μετράει την ικανότητα αυτο-αξιολόγησης που διαθέτει ο άνθρωπος ως προς την σωστή διάγνωση για το ποιες συμπεριφορές αρμόζουν σε μια δεδομένη κοινωνική κατάσταση. Άτομα που διαθέτουν πολύ καλές κοινωνικές δεξιότητες θα πρέπει να έχουν υψηλή βαθμολογία και στους δύο Παράγοντες, Α και Β. Με άλλα λόγια, η θεωρία της αυτο-καταγραφής θα απαιτούσε από τα πολύ κοινωνικά ικανά άτομα να μπορούν να διαγνώσουν κοινωνικές περιστάσεις επακριβώς (Παράγοντας Β) και κατόπιν να τροποποιήσουν τη συμπεριφορά τους κατά τρόπους που θα παράγουν ένα «ταίριασμα» ανάμεσα στη συμπεριφορά τους και τις απαιτήσεις της περίπτωσης (Παράγοντας Α).

Μία από τις υποθέσεις της έρευνας ήταν ότι θα υπήρχε αρνητική συνάφεια μεταξύ των δύο Παραγόντων Α και Β της Κλίμακας Αυτο-καταγραφής και της Κλίμακας της Μοναξιάς.

Με την Αναθεωρημένη Κλίμακα Αυτοκαταγραφής και την Κλίμακα Σφαίρας

Ελέγχου, που χρησιμοποιήθηκαν σε αυτή την έρευνα, θα γίνει σύγκριση της σχετικής σπουδαιότητας των δύο αυτών σημαντικότερων θεωρητικών προσεγγίσεων της μελέτης της μοναξιάς: δηλαδή, από τη μία πλευρά, της ανάλυσης των κοινωνικών δεξιοτήτων της μοναξιάς και από την άλλη, της ανάλυσης των παραγωγικών αιτιών του αντιληπτικού ελέγχου της μοναξιάς.

Η Κοινωνική Μοναξιά σε αντιπαράθεση με τη Συγκινησιακή Μοναξιά

Μία από τις σημαντικότερες εξελίξεις στη μελέτη της μοναξιάς σημειώθηκε από τον Weiss (1973), ο οποίος ισχυρίστηκε ότι υπάρχουν δύο βασικοί τύποι μοναξιάς. Η κοινωνική μοναξιά εμφανίζεται όταν ο άνθρωπος δεν έχει κάποιο κύκλο φίλων για καθημερινή συντροφιά· είναι, δηλαδή, κοινωνικά απομονωμένος από κάποιο δίκτυο φίλων. Η κοινωνική μοναξιά είναι συχνά εφήμερη και παροδική και εμφανίζεται συχνότερα όταν, για παράδειγμα, ένας άνθρωπος μετακινείται σε μία νέα πόλη ή μία άλλη χώρα. Στην περίπτωση αυτή θα υπάρξει μία πρόσκαιρη χρονική περίοδος κατά τη διάρκεια της οποίας το άτομο δε θα γνωρίζει ακόμη άλλους ανθρώπους. Συγκινησιακή μοναξιά υπάρχει όταν ο άνθρωπος αδυνατεί να δημιουργήσει μια πρωταρχική σχέση που θα του προσφέρει υψηλά επίπεδα ψυχολογικής οικειότητας. Ενώ μπορεί να έχει φίλους για συντροφιά, το άτομο που βιώνει μια συγκινησιακή μοναξιά βρίσκει πως καμία από αυτές τις φιλίες δεν του προσφέρει επαρκή οικειότητα ώστε να γίνει πρωταρχική σχέση. Ο Weiss (1989) υποστηρίζει σε πιο πρόσφατες μελέτες του πως η χρόνια συγκινησιακή μοναξιά μπορεί να είναι αποτέλεσμα αποτυ-

χίας του ατόμου να πετύχει ικανοποιητικούς δεσμούς με τους γονείς του κατά την παιδική ηλικία (Bowlby, 1969). Επομένως, καθόλη τη διάρκεια της ζωής του ο άνθρωπος μπορεί να είναι ανίκανος να δημιουργήσει μια σημαντική σχέση που θα χαρακτηρίζεται από οικειότητα και προσήλωση. Ο Weiss υποστηρίζει επίσης πως η συγκινησιακή μοναξιά μπορεί να είναι στοιχείο της κατάθλιψης, ενώ η κοινωνική μοναξιά μπορεί να βρίσκεται πιο κοντά στην εμπειρία του άγχους. Πρέπει, πάντως να τονισθεί το γεγονός πως δεν υπάρχει απόλυτη συμφωνία μεταξύ των ερευνητών ως προς τους επακριβείς ορισμούς, αίτια, και επιπτώσεις της κοινωνικής έναντι της συγκινησιακής μοναξιάς (Vincenzi & Gvabosky, 1989).

Οι έρευνες που έχουν γίνει δεν έχουν ακόμη καθορίσει τη σχέση των κοινωνικών δεξιοτήτων και των παραγωγικών αιτίων του αντιληπτικού ελέγχου με την κοινωνική και τη συγκινησιακή μοναξιά· δηλαδή, οι δύο αυτές θεωρητικές προσεγγίσεις της μελέτης της μοναξιάς μπορεί ή μπορεί και να μη δώσουν διαφορετική πρόβλεψη για την κοινωνική ή τη συγκινησιακή μοναξιά. Στην έρευνα αυτή θα ανιχνευθούν οι σχέσεις της Κλίμακας Αυτο-καταγραφής και της Κλίμακας της Σφαίρας Ελέγχου με την κοινωνική και τη συγκινησιακή μοναξιά, αλλά ως ένα ανοικτό ερευνητικό ερώτημα. Η βιβλιογραφία δεν αναφέρει αρκετές έρευνες που θα επέτρεπαν τη δημιουργία υποθέσεων με συγκεκριμένο προσανατολισμό.

Στόχοι της Έρευνας

Η έρευνα αυτή θα εξετάσει τα παραγωγικά αίτια του αντιληπτικού ελέγχου (με τη χρησιμοποίηση της Κλίμακας Σφαίρας

Ελέγχου) και των κοινωνικών δεξιοτήτων (χρησιμοποιώντας των Αναθεωρημένη Κλίμακα Αυτο-καταγραφής) και τον τρόπο με τον οποίο αυτά συνδέονται με μια γενική μέτρηση της μοναξιάς (με την Αναθεωρημένη Κλίμακα της Μοναξιάς UCLA) καθώς και με τους δύο τύπους της μοναξιάς, την κοινωνική και τη συγκινησιακή μοναξιά. Οι σχέσεις αυτές θα εξετασθούν σε ένα δείγμα Ελλήνων και σε ένα δείγμα Αμερικανών φοιτητών.

Ένας άλλος στόχος της έρευνας είναι να διερευνήσει τις σχέσεις μεταξύ της μοναξιάς (γενική μοναξιά, κοινωνική και συγκινησιακή μοναξιά) και μιας γενικής μέτρησης της ικανοποίησης από τη ζωή. Έτσι μπορεί να βρεθούν διαφορές μεταξύ της Ελλάδας και των Η.Π.Α. σχετικά με την εμπειρία της μοναξιάς, η οποία μπορεί να είναι συγκριτικά περισσότερο ή λιγότερο σημαντική σε σχέση με την όλη ικανοποίηση από τη ζωή ενός ανθρώπου. Πολιτισμικές διαφορές ως προς τη γνωστή διάσταση «ατομικισμός - κολεκτιβισμός (συλλογική διάθεση)» (Hofstede, 1980), μπορεί να αλλάξουν τη σχετική σπουδαιότητα της κοινωνικής ως προς την συγκινησιακή μοναξιά.

Η πρόβλεψη που γίνεται σε αυτή την έρευνα είναι ότι η κοινωνική μοναξιά θα πρέπει να είναι πιο επιζήμια από τη συγκινησιακή μοναξιά στη γενική ικανοποίηση από τη ζωή ενός ανθρώπου που ζει σε κολεκτιβιστικούς πολιτισμούς. Αντίθετα, η συγκινησιακή μοναξιά θα πρέπει να είναι πιο επιζήμια από την κοινωνική μοναξιά στη γενική ικανοποίηση από τη ζωή σε ατομικιστικούς πολιτισμούς. Παρότι η Ελλάδα και οι Η.Π.Α. δεν αντιπροσωπεύουν τα έσχατα άκρα της διάστασης «ατομικισμός-κολεκτιβισμός», εν τούτοις υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των δύο αυτών πολιτισμών. Για παράδειγμα, στην κλίμακα ατομικισμού των 100 διαβαθμίσεων του Hofstede,

οι Η.Π.Α. έχουν βαθμολογία 91 και η Ελλάδα 35 (Hofstede, 1980, σ. 222).

Θα εξετασθούν επίσης οι σχέσεις μεταξύ κοινωνικής και συγκινησιακής μοναξιάς στην Ελλάδα και στις Η.Π.Α. Η διάκριση που κάνει ο Weiss μεταξύ κοινωνικής και συγκινησιακής μοναξιάς αναπτύχθηκε και ερευνήθηκε στις Η.Π.Α. έτσι ώστε είναι πιθανό να μη βρεθεί σε άλλους πολιτισμούς. Ο βαθμός συνάφειας μεταξύ των τιμών της κοινωνικής και της συγκινησιακής μοναξιάς θα δείξει αν οι άνθρωποι ξεχωρίζουν τις δύο αυτές υπο-κατηγορίες της μοναξιάς.

Μέθοδος

Υποκείμενα

Το ελληνικό δείγμα περιελάμβανε 131 φοιτητές του Πανεπιστημίου Αθηνών. Επειδή μόνο 4 από όλους τους φοιτητές ήταν άνδρες, περιορίστηκε το δείγμα σε 127 γυναίκες. Το αμερικάνικο δείγμα περιελάμβανε 123 φοιτήτριες του Πανεπιστημίου Wayne State των Η.Π.Α. Επειδή όμως οι Αμερικανίδες φοιτήτριες ήταν κάπως μεγαλύτερες σε ηλικία από τις Ελληνίδες, μειώσαμε και τα δύο δείγματα αποκλείοντας όσες ήταν πάνω από 25 ετών. Έτσι, το τελικό δείγμα της έρευνας, πάνω στο οποίο έγιναν οι στατιστικές αναλύσεις, περιελάμβανε 123 Ελληνίδες φοιτήτριες και 103 Αμερικανίδες φοιτήτριες. Τα ερωτηματολόγια συμπληρώθηκαν από τις ίδιες τις φοιτήτριες σε κάποια ώρα μαθήματος και ήταν ανώνυμα.

Ερωτηματολόγια

Οι ελληνικές μεταφράσεις των παρακάτω κλιμάκων έγιναν μέσα από μια σειρά

ερευνητικών σταδίων που περιελάμβαναν μετάφραση, αντίστροφη μετάφραση, παραγοντική ανάλυση, συσχετίσεις μεταξύ μεμονωμένων δηλώσεων και συνολικών τιμών και υπολογισμού του συντελεστή άλφα (Cronbach, 1951). Επίσης, έγινε παραγοντική ανάλυση και υπολογίσθηκαν οι δείκτες συνάφειας μεταξύ μεμονωμένων δηλώσεων και συνολικών τιμών, καθώς και ο συντελεστής άλφα για να αποδειχθεί η αξιοπιστία αυτών των κλιμάκων και για το ελληνικό δείγμα.

α. Αναθεωρημένη Κλίμακα Μοναξιάς UCLA

Η κλίμακα αυτή που αναπτύχθηκε από τους Russell, Peplau, & Cutrona (1980) περιλαμβάνει 20 δηλώσεις-ερωτήσεις που αξιολογούνται σύμφωνα με μια κλίμακα τεσσάρων διαβαθμίσεων (από 1.00 έως 4.00). Η δήλωση-ερώτηση 4 παραλείφθηκε και από την πρωτότυπη αγγλική αλλά και από την ελληνική μετάφραση της κλίμακας γιατί βρέθηκαν αρνητικές συνάφειες με τη συνολική τιμή και για τα δύο δείγματα. Ως τελική τιμή υπολογίσθηκε ο μέσος όρος των αξιολογήσεων των υπόλοιπων 19 δηλώσεων-ερωτήσεων. Έτσι, οι τιμές μπορούσαν να κυμαίνονται από 4.00 (που δείχνει υψηλά επίπεδα μοναξιάς) μέχρι 1.00 (που δείχνει χαμηλά επίπεδα μοναξιάς). Ο συντελεστής άλφα για το ελληνικό δείγμα ήταν .89 και για το αμερικάνικο δείγμα ήταν .90. Ο Πίνακας 1 παρουσιάζει τις μέσες τιμές και τις τυπικές αποκλίσεις των δύο δειγμάτων σε αυτή την κλίμακα. Περισσότερες ερμηνείες και σχόλια σχετικά με τη μετάφραση και την αξιοπιστία της κλίμακας αυτής βρίσκονται στο σχετικό άρθρο των Anderson & Malikiotis-Loizos (1992).

Από αυτή την κλίμακα της μοναξιάς προέκυψαν δύο τιμές υποκλιμάκων σύμφωνα με

τους Russell, Cutrova, Rose & Yuko (1984). Οι ερευνητές αυτοί βρήκαν πως οι δηλώσεις-ερωτήσεις με αριθμό 1, 5 και 6 παρήγαγαν έναν αξιόπιστο δείκτη της έννοιας της κοινωνικής μοναξιάς, όπως την όρισε ο Weiss (1973), και οι δηλώσεις-ερωτήσεις με αριθμό 3, 7 και 13 παρήγαγαν έναν αξιόπιστο δείκτη της συγκινησιακής μοναξιάς (έλλειψη οικειότητας σε μία σημαντική σχέση). Η αξιοπιστία άλφα της κοινωνικής μοναξιάς ήταν .62 και της συγκινησιακής μοναξιάς .64 για το ελληνικό δείγμα. Οι αντίστοιχες αξιοπιστίες άλφα για το αμερικανικό δείγμα ήταν .73 και .61. Ο Πίνακας 1 περιλαμβάνει τις μέσες τιμές και τις τυπικές αποκλίσεις αυτών των υποκλιμάκων της μοναξιάς και για τα δύο δείγματα.

β. Δείκτης Ικανοποίησης από τη Ζωή

Αυτή η μέτρηση της γενικής ικανοποίησης από τη ζωή αναπτύχθηκε από τους Neugarten, Havinghurst, & Tobin (1961). Η ελληνική της μετάφραση και τα στοιχεία της αξιοπιστίας της παρουσιάζονται σε άρθρο των Malikiosi-Loizos & Anderson (1994). Η κλίμακα περιέχει 20 δηλώσεις-ερωτήσεις και η κάθε μία από αυτές αξιολογείται με βάση μία κλίμακα επτά διαβαθμίσεων που κυμαίνονται από 7 (πολύ σωστό, ισχύει απόλυτα για μένα) μέχρι 1 (πολύ ανακριβές, δεν ισχύει καθόλου για μένα). Και οι επτά διαβαθμίσεις έχουν η κάθε μία το δικό τους χαρακτηρισμό, η μεσαία δε διαβάθμιση (4) χαρακτηρίζεται ως «Δεν είμαι βέβαιος-η». Η τελική τιμή κάθε υποκειμένου υπολογίστηκε με βάση το μέσο όρο και των 20 δηλώσεων-ερωτήσεων· γι' αυτό οι τιμές και στην ελληνική και στην αγγλική κλίμακα μπορούσαν να κυμαίνονται από 7.00 (πολύ ικανοποιημένος-η από τη ζωή) μέχρι 1.00 (καθόλου ικανοποιημένος-η από τη ζωή).

Ο συντελεστής άλφα ήταν .78 για το ελ-

ληνικό δείγμα και .84 για το αμερικανικό δείγμα. Μέσες τιμές και τυπικές αποκλίσεις του «Δείκτη Ικανοποίησης από τη Ζωή» παρουσιάζονται στον Πίνακα 1.

γ. Αναθεωρημένη Κλίμακα Αυτοκαταγραφής

Οι Lennox & Wolfe (1984) αναθεώρησαν την πρωτότυπη κλίμακα αυτο-καταγραφής που δημιούργησε ο Snyder (1974, 1987) για να αυξήσουν την αξιοπιστία της. Η αναθεωρημένη κλίμακα σχεδιάστηκε έτσι ώστε να περιλαμβάνει δύο ξεχωριστές υποκλίμακες: Τον Παράγοντα Α που αναφέρεται στην ικανότητα του ατόμου να τροποποιεί τη συμπεριφορά του και περιλαμβάνει επτά δηλώσεις ερωτήσεις, και τον Παράγοντα Β, που αναφέρεται στην ευαισθησία του ατόμου προς τη συμπεριφορά που εκδηλώνουν οι άλλοι, και περιλαμβάνει έξι δηλώσεις-ερωτήσεις. Εκτός από τη δήλωση με αριθμό 4, όλες οι άλλες δηλώσεις-ερωτήσεις διατηρήθηκαν στην ελληνική μετάφραση (βλέπε Malikiosi-Loizos & Anderson, 1992a) και παρήγαγαν συντελεστή άλφα $\alpha = .63$ για τον Παράγοντα Α και $\alpha = .65$ για τον Παράγοντα Β. Οι αντίστοιχοι συντελεστές άλφα της αγγλικής κλίμακας ήταν .77 και .74. Κάθε δήλωση-ερώτηση αξιολογήθηκε με βάση την κλίμακα των 7 διαβαθμίσεων που περιγράφηκε για την προηγούμενη κλίμακα και, επίσης, οι τελικές τιμές υπολογίστηκαν με βάση τους μέσους όρους των δηλώσεων σε κάθε μία από τις δύο υποκλίμακες (βλέπε Πίνακα 1).

δ. Κλίμακα Σφαιράς Ελέγχου

Ο Paulhus (1983) αποσαφήνισε τη γνωστή διαφοροποίηση μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού κέντρου ελέγχου της συμπεριφοράς αναγνωρίζοντας τρία διαφορετικά πεδία αντιληπτικού ελέγχου: τον Προσωπικό Έλεγχο ή Προσωπική Αποτελεσματικότητα-

Αποτελέσματα

τα, το Διαπροσωπικό Έλεγχο και τον Κοινωνικο-πολιτικό Έλεγχο. Κάποιες πρόσφατες αναθεωρήσεις αυτής της κλίμακας έχουν δημοσιευθεί από τους Paulhus & Van Selst (1990). Οι συνάψεις μεταξύ μεμονωμένων δηλώσεων και συνολικής τιμής καθώς και οι αναλύσεις του συντελεστή άλφα της ελληνικής μετάφρασης της κλίμακας αυτής (Μαλικιώση-Λοΐζου & Anderson, 1992β) έδειξαν ότι μόνο έξι από τις αρχικές 10 δηλώσεις που αποτελούσαν την πρώτη υποκλίμακα - αυτή του Προσωπικού Ελέγχου μπορούσαν να διατηρηθούν. Ο συντελεστής άλφα που προέκυψε ήταν .60. Η δεύτερη υποκλίμακα, αυτή του Διαπροσωπικού Ελέγχου, είχε συντελεστή άλφα $\alpha = .65$ όταν εξαλείφθηκε η δήλωση 15 λόγω της πολύ χαμηλής της συνάψεως με τη συνολική τιμή. Η τρίτη υποκλίμακα του Κοινωνικο-πολιτικού Ελέγχου παρήγαγε $\alpha = .71$ μετά την εξάλειψη των δηλώσεων 24 και 30. Οι αντίστοιχοι συντελεστές άλφα της αγγλικής κλίμακας ήταν .59, .71 και .73. Η αξιολόγηση κάθε δήλωσης-ερώτησης έγινε πάλι με βάση μία κλίμακα επτά διαβαθμίσεων, όμοια με αυτή που περιγράφηκε για τις δύο προηγούμενες κλίμακες. Επίσης υπολογίσθηκε ένας μέσος όρος για κάθε δέκα δηλώσεις-ερωτήσεις της κάθε υποκλίμακας για κάθε υποκείμενο. Οι μέσες τιμές και οι τυπικές αποκλίσεις παρουσιάζονται στον Πίνακα 1.

Για την Κλίμακα της Σφαίρας Ελέγχου μια υψηλή τιμή δείχνει υψηλό αντιληπτικό έλεγχο που είναι αντίστοιχος της έννοιας του υψηλού εσωτερικού κέντρου ελέγχου, για τον οποίο είχε πρωτομιλήσει ο Julian Rotter (1966). Μία χαμηλή τιμή δείχνει χαμηλό αντιληπτικό έλεγχο ή εξωτερικό κέντρο ελέγχου.

Διαφορές ως προς τις μέσες τιμές μεταξύ Ελληνίδων και Αμερικανίδων φοιτητριών

Οι μέσες τιμές του δείγματος αυτής της έρευνας δεν μπορούν να συγκριθούν με εθνικές νόρμες των δύο χωρών, γιατί οι έρευνες που έχουν γίνει μέχρι τώρα δεν έχουν ακόμη παράγει σταθμισμένες νόρμες για τις κλίμακες αυτές ούτε στην Ελλάδα αλλά ούτε και στις Η.Π.Α. Υπολογίσθηκαν απλές *t*-τιμές μεταξύ των μέσων όρων για τα δύο εθνικά δείγματα με την επιφύλαξη ότι τέτοιου είδους συγκρίσεις δεν πρέπει να γενικεύονται ως αντιπροσωπευτικές όλων των Ελλήνων ή όλων των Αμερικανών. Τα επίπεδα σημαντικότητας των συγκρίσεων αυτών μεταξύ των μέσων τιμών παρουσιάζονται στον Πίνακα 1.

Οι Ελληνίδες φοιτήτριες είχαν σημαντικά χαμηλότερες τιμές στο Δείκτη Ικανοποίησης από τη Ζωή από ότι το δείγμα των Αμερικανίδων φοιτητριών ($p < .001$)· πρέπει όμως να σημειωθεί πως η διαφορά της βαθμολογίας τους ήταν λιγότερη από μισή μονάδα στην κλίμακα των επτά διαβαθμίσεων. Οι Ελληνίδες φοιτήτριες είχαν επίσης σημαντικά υψηλότερους βαθμούς στη γενική κλίμακα μοναξιάς UCLA ($p < .001$) και επίσης υψηλότερη βαθμολογία στη συγκινησιακή μοναξιά ($p < .001$) συγκριτικά με τις Αμερικανίδες φοιτήτριες. Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των δύο δειγμάτων στη διάσταση της κοινωνικής μοναξιάς.

Όσον αφορά την Κλίμακα Σφαίρας Ελέγχου, δε βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ Ελληνίδων και Αμερικανίδων φοιτητριών στην υποκλίμακα του Προσωπικού Ελέγχου. Όμως οι Ελληνίδες είχαν

Πίνακας 1
Μέσες τιμές, τυπικές αποκλίσεις και συντελεστές άλφα για όλες τις μεταβλητές

Μεταβλητή	Ελληνίδες φοιτήτριες			Αμερικανίδες φοιτήτριες			p
	Άλφα	Μέση Τιμή	Τυπική Απόκλιση	Άλφα	Μέση Τιμή	Τυπική Απόκλιση	
<i>Εξαρτημένες Μεταβλητές</i>							
Ικανοποίηση από τη Ζωή	(78)	4.63	.765	(84)	5.06	.801	<.001
Μοναξιά: Γενική (UCLA)	(89)	2.01	.488	(90)	1.77	.501	<.001
Κοινωνική Μοναξιά	(62)	1.66	.533	(73)	1.51	.594	ΜΣ
Συγκινησιακή Μοναξιά	(64)	2.24	.747	(61)	1.88	.750	<.001
<i>Ανεξάρτητες Μεταβλητές</i>							
Προσωπικός Έλεγχος	(60)	5.22	.854	(59)	5.40	.650	ΜΣ
Διαπροσωπικός Έλεγχος	(65)	4.66	.857	(71)	5.04	.791	<.001
Κοινωνικο-πολιτικός Έλεγχος	(71)	4.03	.989	(73)	4.37	.918	<.01
Αυτο-καταγραφή: Παράγοντας Α	(63)	4.49	.954	(77)	5.22	.893	<.001
Αυτο-καταγραφή: Παράγοντας Β	(65)	5.49	.879	(74)	5.48	.829	ΜΣ

Σημείωση: Οι δεκαδικοί έχουν εξαλειφθεί από τους συντελεστές άλφα. Αυτο-καταγραφή: Παράγοντας Α= Ικανότητα τροποποίησης της Αυτο-παρουσίασης, της Αυτο-καταγραφής. Παράγοντας Β=Ευαισθησία στη συμπεριφορά που εκδηλώνουν οι άλλοι.

σημαντικά χαμηλότερη βαθμολογία στο Διαπροσωπικό Έλεγχο ($p < .001$) και στον Κοινωνικο-πολιτικό Έλεγχο ($p < .01$). Οι Ελληνίδες φοιτήτριες είχαν επίσης σημαντικά χαμηλότερη βαθμολογία από τις Αμερικανίδες στον Παράγοντα Α της Αυτο-καταγραφής που δείχνει την ικανότητα τροποποίησης της αυτο-παρουσίασης ($p < .001$), όμως η διαφορά μεταξύ των δύο δειγμάτων στον Παράγοντα Β της Αυτο-καταγραφής, που δείχνει την ευαισθησία του υποκειμένου στη συμπεριφορά που εκδηλώνουν οι άλλοι, βρέθηκε στατιστικά ασήμαντη. Και πάλι όμως, πρέπει

να σημειωθεί πως καμία από τις στατιστικά σημαντικές διαφορές που βρέθηκαν για τις μεταβλητές της προσωπικότητας δεν ήταν ίση ή μεγαλύτερη από μία μονάδα της κλίμακας των επτά διαβαθμίσεων. Με άλλα λόγια, το μέγεθος των στατιστικά σημαντικών αυτών διαφορών ήταν πολύ μικρό.

Δείκτες συνάφειας μεταξύ των εξαρτημένων μεταβλητών

Τα δεδομένα που παρουσιάζονται στον Πίνακα 2 είναι οι συνάφειες μεταξύ των τεσ-

σάρων εξαρτημένων μεταβλητών για τις Ελληνίδες (πάνω από τη διαγώνιο) και για τις Αμερικανίδες (κάτω από τη διαγώνιο) φοιτήτριες. Όλες αυτές οι συνάφειες βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές. Οι φοιτήτριες και των δύο χωρών, που ήταν πολύ ικανοποιημένες με τη ζωή τους, είχαν χαμηλές τιμές στην κλίμακα γενικής μοναξιάς UCLA. Οι μεταξύ τους διαφορές ήταν στατιστικά ασήμαντες ($p = MΣ$). Οι τιμές ανάμεσα στην κοινωνική και τη συγκινησιακή μοναξιά συσχετιζόνταν σημαντικά και στην Ελλάδα $r = .38$, $p < .01$, αλλά και στις Η.Π.Α., $r = .56$, $p < .01$. Η z-τιμή που συνέκρινε το μέγεθος των δύο αυτών συσχετίσεων έδειξε πως δεν ήταν σημαντικά διαφορετικές μεταξύ τους, $p = MΣ$. Επιπλέον, παρατηρείται ότι καμία από τις συγκρίσεις συναφειών με τη z-τιμή μεταξύ των δύο χωρών δεν ήταν στατιστικά σημαντική. Επομένως, μπορεί να καταλήξει κανείς στο συμπέρασμα πως οι πολιτισμικές διαφορές δεν αλλοιώνουν τις σχέσεις ανάμεσα στις τέσσερις εξαρτημένες μεταβλητές.

Δείκτες συνάφειας μεταξύ των μεταβλητών της προσωπικότητας

Ο Πίνακας 3 παρουσιάζει τους δείκτες συνάφειας μεταξύ των πέντε μεταβλητών της προσωπικότητας για τις Ελληνίδες (πάνω από τη διαγώνιο) και τις Αμερικανίδες (κάτω από τη διαγώνιο) φοιτήτριες. Σε γενικές γραμμές, οι δείκτες συνάφειας δείχνουν πως οι μεταβλητές αυτές συσχετίζονται πολύ περισσότερο μεταξύ τους στο αμερικανικό παρά στο ελληνικό δείγμα. Αυτό θα μπορούσε να σημαίνει ότι υπήρχε μεγαλύτερο «σφάλμα φωτοστέφανου» (halo error) στις αξιολογήσεις που έγιναν από τις φοιτήτριες στις Η.Π.Α. Για παράδειγμα, οι βαθμολογίες στις τρεις υποκλίμακες της Σφαίρας Ελέγχου θα πρέπει να είναι σχετικά ανεξάρτητες μεταξύ τους σύμφωνα με τη λογική της κλίμακας του Paulhus, διότι εκτιμήθηκε ότι υπάρχουν τρία διαφορετικά πεδία ελέγχου. Στο αμερικανικό δείγμα, ο Προσωπικός Έλεγχος είχε σημαντικό δείκτη συνάφειας

Πίνακας 2

Δείκτες συνάφειας μεταξύ των εξαρτημένων μεταβλητών

Μεταβλητή	Μεταβλητή			
	(1)	(2)	(3)	(4)
(1) Ικανοποίηση από τη Ζωή	–	-.52**	-.38**	-.39**
(2) Μοναξιά: Γενική	-.66**	–	.67**	.83**
(3) Κοινωνική Μοναξιά	-.54**	.75**	–	.38**
(4) Συγκινησιακή Μοναξιά	-.57**	.86**	.56**	–

Σημείωση: Οι δείκτες συνάφειας για τις Ελληνίδες φοιτήτριες ($N = 123$) παρουσιάζονται πάνω από τη διαγώνιο και οι δείκτες συνάφειας για τις Αμερικανίδες φοιτήτριες ($N = 130$) παρουσιάζονται κάτω από τη διαγώνιο. * = $p < .05$, ** = $p < .01$:έλεγχος επιπέδου στατιστικής σημαντικότητας διπλής κατεύθυνσης (two-tailed test).

με το Διαπροσωπικό Έλεγχο, $r=.35$, $p<.01$ και τον Κοινωνικο-πολιτικό Έλεγχο, $r=.30$, $p<.01$. Στο ελληνικό δείγμα όμως, ο Προσωπικός Έλεγχος συσχετιζόταν σημαντικά μόνο με το Διαπροσωπικό Έλεγχο, $r=.27$, $p<.01$. Ο Διαπροσωπικός Έλεγχος δε συσχετιζόταν σημαντικά με τον Κοινωνικο-πολιτικό Έλεγχο, ούτε στο αμερικανικό, $r=.08$, $p=MΣ$, αλλά ούτε στο ελληνικό δείγμα, $r=.16$, $p=MΣ$. Κατά τον ίδιο τρόπο, οι δύο παράγοντες αυτο-καταγραφής, που θα έπρεπε να είναι ανεξάρτητοι μεταξύ τους, είχαν σημαντικό δείκτη συνάφειας στο αμερικανικό δείγμα, $r=.40$, $p<.01$, αλλά όχι στο ελληνικό δείγμα, $r=.12$, $p=MΣ$. Ο Διαπροσωπικός Έλεγχος είχε σημαντικό δείκτη συνάφειας και με τους δύο παράγοντες αυτο-καταγραφής και στο ελληνικό αλλά και στο αμερικανικό δείγμα (βλέπε Πίνακα 3). Ο Προσωπικός Έλεγχος συσχετίστηκε σημαντικά με τον Παράγοντα Α της αυτο-καταγραφής στο αμερικανικό δείγμα, $r=.28$,

$p<.01$, αλλά όχι στο ελληνικό, $r=.09$, $p=MΣ$.

Δείκτες συνάφειας ανάμεσα στις μεταβλητές της προσωπικότητας και τις εξαρτημένες μεταβλητές της μοναξιάς και της ικανοποίησης από τη ζωή

Τα δεδομένα στα οποία αναφέρεται ο Πίνακας 4 είναι οι δείκτες συνάφειας που εξετάζουν το ερώτημα του κατά πόσο οι βαθμοί του αντιληπτικού ελέγχου (Κλίμακα Σφαίρας Ελέγχου) και των κοινωνικών δεξιοτήτων (Αναθεωρημένη Κλίμακα Αυτο-καταγραφής) συνδέονται με τους βαθμούς των κλιμάκων της Μοναξιάς και της Ικανοποίησης από τη Ζωή. Το προφανέστερο συμπέρασμα που βγαίνει από τον Πίνακα 4 είναι πως ο Διαπροσωπικός Έλεγχος έδωσε τις καλύτερες προβλέψεις και για τις δύο χώρες. Οι βαθμοί του Διαπροσωπικού Ελέγχου είχαν στατιστικά σημαντική συνάφεια με την Ικανοποίηση από

Πίνακας 3

Δείκτες συνάφειας μεταξύ των μεταβλητών προσωπικότητας

Μεταβλητή	Μεταβλητή				
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
(1) Προσωπικός Έλεγχος	–	.27**	.14	.09	.01
(2) Διαπροσωπικός Έλεγχος	.35**	–	.16	.27**	.20*
(3) Κοινωνικο-πολιτικός Έλεγχος	.30**	.08	–	.05	.18*
(4) Αυτο-καταγραφή: Παράγοντας Α	.28**	.47**	.10	–	.12
(5) Αυτο-καταγραφή: Παράγοντας Β	.13	.26**	-.03	.40**	–

Σημείωση: Οι συσχετίσεις για τις Ελληνίδες φοιτήτριες ($N=123$) παρουσιάζονται πάνω από τη διαγώνιο και οι συσχετίσεις για τις Αμερικανίδες φοιτήτριες ($N=103$) παρουσιάζονται κάτω από τη διαγώνιο. Αυτο-καταγραφή: Παράγοντας Α= Ικανότητα τροποποίησης αυτο-παρουσίασης. Αυτο-καταγραφή: Παράγοντας Β= Ευαισθησία στη συμπεριφορά που εκδηλώνουν οι άλλοι.

* = $p < .05$, ** = $p < .01$ (έλεγχος επιπέδου στατιστικής σημαντικότητας διπλής κατεύθυνσης (two-tailed test)).

τη Ζωή, το βαθμό Γενικής Μοναξιάς, την Κοινωνική και τη Συγκινησιακή Μοναξιά και στο ελληνικό αλλά και στο αμερικάνικο δείγμα. Ο Προσωπικός Έλεγχος είχε επίσης σημαντικό δείκτη συνάφειας και με τις τέσσερις εξαρτημένες μεταβλητές στο ελληνικό δείγμα. Στο αμερικάνικο δείγμα ο Προσωπικός Έλεγχος συσχετίστηκε σημαντικά μόνο με την Ικανοποίηση από τη Ζωή, $r = .26$, $p < .01$. Ο Προσωπικός Έλεγχος δε συσχετίστηκε στατιστικά σημαντικά με τις τιμές στις τρεις κλίμακες της μοναξιάς του αμερικάνικου

δείγματος. Ο Κοινωνικο-πολιτικός Έλεγχος και οι παράγοντες της αυτο-καταγραφής δεν παρουσίασαν σημαντική συνάφεια με την Ικανοποίηση από τη Ζωή ή με τις τρεις κλίμακες της μοναξιάς, σε καμία από τις δύο χώρες. Τα δεδομένα αυτά δείχνουν πως τα παραγωγικά αίτια του αντιληπτικού ελέγχου - ιδιαίτερα του Διαπροσωπικού Ελέγχου - ήταν σημαντικά πιο προγνωστικά της μοναξιάς και της ικανοποίησης από τη ζωή από ό,τι οι κοινωνικές δεξιότητες που εκτιμώνται με την Αναθεωρημένη Κλίμακα Αυτο-καταγραφής.

Πίνακας 4

Δείκτες συνάφειας των μεταβλητών της προσωπικότητας με την Ικανοποίηση από τη Ζωή και τη Μοναξιά

	Ικανοποίηση από τη Ζωή	Τιμές Μοναξιάς		
		Γενική	Κοινωνική	Συγκινησιακή
<i>Ελληνίδες Φοιτήτριες (n = 123)</i>				
Προσωπικός Έλεγχος	.30**	-.23**	-.24**	-.23**
Διαπροσωπικός Έλεγχος	.55**	-.56**	-.53**	-.37**
Κοινωνικο-πολιτικός Έλεγχος	.03	-.09	-.11	-.03
Αυτο-καταγραφή: Παράγοντας Α	.15	-.13	-.14	-.06
Αυτο-καταγραφή: Παράγοντας Β	.16	-.08	-.15	-.04
<i>Αμερικανίδες φοιτήτριες (n = 103)</i>				
Προσωπικός Έλεγχος	.26	-.15	-.08	-.17
Διαπροσωπικός Έλεγχος	.47**	-.52**	-.48**	-.35**
Κοινωνικο-πολιτικός Έλεγχος	.09	.05	-.02	-.01
Αυτο-καταγραφή: Παράγοντας Α	.19	-.18	-.10	-.13
Αυτο-καταγραφή: Παράγοντας Β	.08	-.11	-.13	-.11

Σημείωση: Αυτο-καταγραφή: Παράγοντας Α = Ικανότητα τροποποίησης της αυτο-παρουσίασης. Αυτο-καταγραφή: Παράγοντας Β = Ευαισθησία στη συμπεριφορά που εκδηλώνουν οι άλλοι.

* = $p < .05$, ** = $p < .01$ (έλεγχος επιπέδου στατιστικής σημαντικότητας διπλής κατεύθυνσης (two-tailed test)).

Παλινδρομήσεις και πολλαπλές συνάψεις

Με περαιτέρω αναλύσεις υπολογίσθηκαν σταδιακές παλινδρομήσεις των πέντε μεταβλητών της προσωπικότητας σε σχέση με κάθε μία από τις τέσσερις εξαρτημένες μεταβλητές του ελληνικού και του αμερικανικού δείγματος. Ο Πίνακας 5 παρουσιάζει μία περίληψη των σημαντικών μεταβολών του συ-

ντελεστή προσδιορισμού R^2 για κάθε μία από αυτές τις παλινδρομήσεις. Αυτό που παρατηρήθηκε και για τις δύο χώρες ήταν πως ο Διαπροσωπικός Έλεγχος εισέβαλε στο πρώτο στάδιο κάθε σταδιακής παλινδρόμησης και παρήγαγε μία σημαντική μεταβολή στο συντελεστή R^2 για κάθε εξαρτημένη μεταβλητή.

Αυτή υπήρξε η μόνη μεταβλητή που

Πίνακας 5

Περίληψη των παλινδρομήσεων των μεταβλητών της προσωπικότητας σε σχέση με την ικανοποίηση από τη ζωή και τις κλίμακες της μοναξιάς

	Ικανοποίηση από τη Ζωή R^2	Τιμές Μοναξιάς Μεταβολή του Συντελεστή R^2		
		Γενική R^2	Κοινωνική R^2	Συγκινησιακή R^2
<i>Ελληνίδες Φοιτήτριες</i>				
Διαπροσωπικός Έλεγχος	.3070**	.3173**	.2769**	.1355**
Προσωπικός Έλεγχος	.0244*	ΜΣ	ΜΣ	ΜΣ
Κοινωνικο-πολιτικός Έλεγχος	ΜΣ	ΜΣ	ΜΣ	ΜΣ
Αυτο-καταγραφή: Παράγοντας Α	ΜΣ	ΜΣ	ΜΣ	ΜΣ
Αυτο-καταγραφή: Παράγοντας Β	ΜΣ	ΜΣ	ΜΣ	ΜΣ
Πολλαπλή Συνάφεια (R)	.58	.56	.53	.37
<i>Αμερικανίδες φοιτήτριες</i>				
Διαπροσωπικός Έλεγχος	.2205**	.2722**	.2288**	.1199**
Διαπροσωπικός Έλεγχος	ΜΣ	ΜΣ	ΜΣ	ΜΣ
Κοινωνικο-πολιτικός Έλεγχος	ΜΣ	ΜΣ	ΜΣ	ΜΣ
Αυτο-καταγραφή: Παράγοντας Α	ΜΣ	ΜΣ	ΜΣ	ΜΣ
Αυτο-καταγραφή: Παράγοντας Β	ΜΣ	ΜΣ	ΜΣ	ΜΣ
Πολλαπλή Συνάφεια (P)	.47	.52	.48	.35

Σημείωση: Αυτο-καταγραφή: Παράγοντας Α = Ικανότητα τροποποίησης της αυτο-παρουσίασης. Αυτο-καταγραφή: Παράγοντας Β = Ευαισθησία στη συμπεριφορά που εκδηλώνουν οι άλλοι.

* = $p < .05$, ** = $p < .01$ (έλεγχος επιπέδου στατιστικής σημαντικότητας διπλής κατεύθυνσης (two-tailed test)).

προέβλεψε σημαντικά τις τέσσερις εξαρτημένες μεταβλητές, με μία μόνο εξαίρεση. Η εξαίρεση αυτή ήταν η στατιστικά σημαντική εισβολή του Προσωπικού Ελέγχου στο Δείκτη Ικανοποίησης από τη Ζωή, για τις Ελληνίδες φοιτήτριες. Επομένως, όσον αφορά το ελληνικό δείγμα, η πολλαπλή συνάφεια του $R=.58$ για τις δύο αυτές μεταβλητές (Διαπροσωπικός και Προσωπικός Έλεγχος) ως προς τον Δείκτη Ικανοποίησης από τη Ζωή υπήρξε στατιστικά πιο σημαντική από τον απλό δείκτη συνάφειας $r=.55$ που παρήγαγαν οι βαθμοί του Διαπροσωπικού Ελέγχου (βλέπε Πίνακα 4). Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις η πολλαπλή συνάφεια των πέντε μεταβλητών της προσωπικότητας δεν υπήρξε σημαντικά διαφορετική από την απλή συνάφεια που παρήγαγε η σύγκριση της βαθμολογίας του Διαπροσωπικού Ελέγχου με τις εξαρτημένες μεταβλητές.

Επιπρόσθετα μελετήθηκε το ενδεχόμενο κάποιας στατιστικά σημαντικής αλληλεπίδρασης μεταξύ των τριών μεταβλητών της Κλίμακας Σφαιράς Ελέγχου και των δύο μεταβλητών της Αυτο-καταγραφής. Οι έλεγχοι αυτοί έγιναν με αμβλείες παλινδρομήσεις (moderated regressions) κατά την πρόταση των Baron & Kenny (1986) και Cohen & Cohen (1983). Αυτές οι αμβλείες παλινδρομήσεις έδειξαν πως δεν υπήρχαν στατιστικά σημαντικές αλληλεπιδράσεις ανάμεσα στους βαθμούς της Κλίμακας Σφαιράς Ελέγχου και της Κλίμακας Αυτο-καταγραφής ως προς τις εξαρτημένες μεταβλητές, ούτε για το ελληνικό αλλά ούτε για το αμερικάνικο δείγμα (όλες οι μεταβλητές του συντελεστή R^2 που παρατηρήθηκαν από τις αλληλεπιδράσεις ήταν στατιστικά ασήμαντες).

Συμπερασματικά, επομένως, όλα τα παραπάνω ευρήματα καταλήγουν ότι οι βαθμοί του Διαπροσωπικού Ελέγχου παρήγαγαν τη

μεγαλύτερη πρόβλεψη των τριών τιμών (υποκλιμάκων) της Μοναξιάς και στο ελληνικό και στο αμερικάνικο δείγμα. Το μέγεθος αυτής της σχέσης δε διευρύνθηκε σημαντικά με την πρόσθεση του Προσωπικού και του Κοινωνικο-πολιτικού ελέγχου ή των δύο τιμών (υποκλιμάκων) της Αυτο-καταγραφής. Τα υποκείμενα και των δύο χωρών που είχαν υψηλό αντιληπτικό έλεγχο στο χώρο του Διαπροσωπικού Ελέγχου παρουσίασαν σημαντικά χαμηλότερα επίπεδα μοναξιάς - συμπεριλαμβανομένης και της κοινωνικής και της συγκινησιακής μοναξιάς - από τα υποκείμενα που υστερούσαν σε αντιληπτικό έλεγχο στο διαπροσωπικό πεδίο. Ο Διαπροσωπικός Έλεγχος εμφανίστηκε να μειώνει το μέγεθος της μοναξιάς και στις δύο χώρες.

Τα παραγωγικά αίτια του υψηλού Διαπροσωπικού Ελέγχου συνδέονταν επίσης στατιστικά σημαντικά με τα υψηλά επίπεδα της Ικανοποίησης από τη Ζωή και στις δύο χώρες. Τα παραγωγικά αίτια του Προσωπικού Ελέγχου, σε συνδυασμό με τον υψηλό Διαπροσωπικό Έλεγχο, ήταν σημαντικά στο ελληνικό αλλά όχι στο αμερικάνικο δείγμα.

Συζήτηση

Τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας έδειξαν πως οι Ελληνίδες φοιτήτριες ήταν σημαντικά πιο δυσареστημένες από τη ζωή τους από τις Αμερικανίδες φοιτήτριες. Οι Ελληνίδες φοιτήτριες είχαν επίσης συγκριτικά σημαντικά υψηλότερες τιμές στην Κλίμακα Μοναξιάς UCLA καθώς και στην υποκλίμακα της Συγκινησιακής Μοναξιάς. Αντίθετα, δεν υπήρξαν σημαντικές διαφορές μεταξύ Ελληνίδων και Αμερικανίδων φοιτητριών στην υποκλίμακα της Κοινωνικής

Μοναξιάς. Ας σημειωθεί πάντως πως οι στατιστικά σημαντικές διαφορές ήταν όλες μικρότερες της μίας μονάδας της κλίμακας των επτά διαβαθμίσεων.

Ο ορισμός της μοναξιάς στη βάση του οποίου στηρίχθηκε η δημιουργία της κλίμακας UCLA που την ορίζει «ως τη διαφορά μεταξύ της πραγματικής και της επιθυμητής ποιότητας και ποσότητας κοινωνικών σχέσεων» επιτρέπει μία πιθανή ερμηνεία για τις μικρές αλλά στατιστικά σημαντικές διαφορές των μέσων τιμών στις εξαρτημένες μεταβλητές. Η διαπολιτιστική βιβλιογραφία δείχνει πως υπάρχει μεγαλύτερη ανισότητα στα κοινωνικά, οικονομικά και μορφωτικά πρόνοια των γυναικών (σε σχέση με τους άνδρες) στην Ελλάδα παρά στις Η.Π.Α. (Hofstede, 1980). Άρα, όταν οι Ελληνίδες εξετάζουν τις κοινωνικές και οικονομικές ευκαιρίες που τους παρέχονται σε σχέση με τις αυξανόμενες προσδοκίες που έχουν για να ελέγχουν τη ζωή τους, θα ήταν λογικό να αναμένει κανείς πιο έντονα αισθήματα μοναξιάς και όχι τόσο θετικά αισθήματα ως προς την ικανοποίησή τους από τη ζωή.

Οι προσδοκίες των γυναικών αυξάνονται όταν συγκρίνουν τον εαυτό τους με τους άνδρες, όμως οι πραγματικές ευκαιρίες που τους δίνονται είναι περιορισμένες. Επομένως, η ψυχολογική τους εμπειρία της μοναξιάς αυξάνεται και τα γενικά αισθήματα ικανοποίησης τους από τη ζωή μειώνονται. Μια τέτοια ερμηνεία μπορεί βέβαια να δοθεί, όμως είναι αδύναμη, αν τονισθούν μάλιστα οι πολύ μικρές διαφορές που πράγματι βρέθηκαν. Μελλοντικές έρευνες θα πρέπει να εξετάσουν τις ίδιες αυτές σχέσεις σε ανδρικό δείγμα Ελλήνων φοιτητών. Η πρόβλεψη των συγγραφέων είναι ότι τα δεδομένα εκείνα θα δείξουν μεγαλύτερη ικανοποίηση από τη ζωή και λιγότερη μοναξιά, διότι οι προσ-

δοκίες των Ελλήνων ανδρών για επιτυχημένες σχέσεις και σταδιοδρομίες θα ήταν πιο κοντά στις πραγματικές δυνατότητες που έχουν στη διάθεσή τους.

Μια παρόμοια ερμηνεία «αναντιστοιχίας» θα διευκρίνιζε επίσης και το ερώτημα του γιατί οι Ελληνίδες φοιτήτριες είχαν χαμηλότερη βαθμολογία στο Διαπροσωπικό και τον Κοινωνικο-πολιτικό Έλεγχο από τις Αμερικανίδες φοιτήτριες του δείγματος. Ας σημειωθεί όμως εδώ πως δε βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ Ελληνίδων και Αμερικανίδων φοιτητριών στην υποκλίμακα του Προσωπικού Ελέγχου (προσωπική αποτελεσματικότητα) της Κλίμακας Σφαίρας Ελέγχου· δηλαδή, ενώ οι Ελληνίδες φοιτήτριες φαίνεται να έχουν χαμηλότερο αντιληπτικό έλεγχο σε πεδία που περιλαμβάνουν και άλλα άτομα ή πολιτισμικούς θεσμούς, στο χώρο της προσωπικής τους ζωής εμφανίζονται να έχουν ίδιο αντιληπτικό έλεγχο με τις Αμερικανίδες φοιτήτριες.

Τα αποτελέσματα αυτά θα μπορούσαν να ερμηνευθούν και πάλι με βάση κάποια μεγαλύτερη προκατάληψη εναντίον των γυναικών στην ελληνική κοινωνία συγκριτικά με τις προκαταλήψεις εναντίον των γυναικών στις Η.Π.Α. Γεγονός πάντως είναι πως ο γονεϊκός έλεγχος παραμένει αρκετά ισχυρός στην Ελλάδα όσον αφορά τις φιλίες και τις κοινωνικές σχέσεις των νέων, ανύπαντρων γυναικών.

Ένα πρωταρχικό ερώτημα που έθεσε η έρευνα αυτή ήταν αν τα παραγωγικά αίτια του αντιληπτικού ελέγχου ή των κοινωνικών δεξιοτήτων (αυτο-καταγραφή) θα προέβλεπαν με μεγαλύτερη ακρίβεια τους δύο τύπους της μοναξιάς. Τα αποτελέσματα υπήρξαν πολύ συνεπή και για τις Ελληνίδες και για τις Αμερικανίδες φοιτήτριες - με μία μόνο μικρή εξαίρεση.

Απλές συνάψεις με το δείκτη Pearson r έδειξαν πως τα παραγωγικά αίτια του Προσωπικού αλλά και του Διαπροσωπικού Ελέγχου συνδέονταν σημαντικά με χαμηλά επίπεδα μοναξιάς και υψηλά επίπεδα ικανοποίησης από τη ζωή, στην Ελλάδα. Όλες οι συνάψεις μεταξύ των δύο αυτών ομάδων μεταβλητών υπήρξαν σημαντικές. Οι τρεις τιμές της μοναξιάς συνδέονταν όλες αρνητικά και σημαντικά με την ικανοποίηση από τη ζωή για τις Ελληνίδες φοιτήτριες, όπως θα αναμένονταν. Συγχρόνως όμως, καμία από τις δύο υποκλίμακες των κοινωνικών δεξιοτήτων (Αυτοκαταγραφή: Παράγοντας Α και Παράγοντας Β) δεν έδειξε σημαντική συνάφεια με κάποια από τις τρεις τιμές της μοναξιάς ούτε με το βαθμό της ικανοποίησης από τη ζωή.

Για να ερμηνευθούν περαιτέρω οι σχέσεις αυτές υπολογίστηκαν σταδιακές παλινδρομήσεις των τριών τιμών αντιληπτικού ελέγχου (Κλίμακα Σφαιράς Ελέγχου) και των δύο τιμών κοινωνικών δεξιοτήτων (Αυτοκαταγραφή: Παράγοντας Α και Παράγοντας Β) ως προς κάθε μία από τις τρεις τιμές της μοναξιάς και τις τιμές της Ικανοποίησης από τη Ζωή. Οι αναλύσεις αυτές έδειξαν πως μόνο η τιμή του Διαπροσωπικού Ελέγχου εισέβαλε στη παλινδρομική εξίσωση και παρήγαγε σημαντικές μεταβολές στο δείκτη πολλαπλής συνάφειας (R) για τις τρεις τιμές της μοναξιάς. Η στατιστικά σημαντική θετική συνάφεια μεταξύ των τιμών του Προσωπικού και του Διαπροσωπικού Ελέγχου για τις Ελληνίδες φοιτήτριες, $r = .27$, $p < .01$, δείχνει πως η διακύμανση που μοιράζονται οι δύο αυτές μεταβλητές απορροφήθηκε από τις τιμές του Διαπροσωπικού Ελέγχου. Η διακύμανση δηλαδή που προέκυψε από τις τιμές του Προσωπικού Ελέγχου στατιστικά υπερείχε της διακύμανσης που προέκυψε από

τις τιμές του Διαπροσωπικού Ελέγχου σε σχέση με τις τρεις τιμές της μοναξιάς.

Αντίθετα, ο Διαπροσωπικός και Προσωπικός Έλεγχος εισέβαλαν στη σταδιακή παλινδρομήση που έγινε με τις τιμές της Κλίμακας Ικανοποίησης από τη Ζωή και παρήγαγαν ένα δείκτη πολλαπλής συνάφειας $R = .58$. Και οι δύο αυτές μεταβλητές του αντιληπτικού ελέγχου παρήγαγαν σημαντικές αυξήσεις διακύμανσης (μεταβολές του συντελεστή R^2) ως προς την ερμηνεία των τιμών της Ικανοποίησης από τη Ζωή.

Τα αποτελέσματα των Αμερικανίδων φοιτητριών έδειξαν ένα λίγο διαφορετικό πρότυπο όταν εξετάστηκαν οι απλές συνάψεις με το δείκτη Pearson r . Ο Διαπροσωπικός Έλεγχος ήταν η μόνη μεταβλητή που παρουσίασε στατιστικά σημαντικό δείκτη συνάφειας με τις τρεις τιμές της μοναξιάς. Συνεπώς, δεν εκπλήσσει το γεγονός ότι ο Διαπροσωπικός Έλεγχος ήταν η μόνη μεταβλητή που εισέβαλε στις σταδιακές παλινδρομήσεις με τις τρεις τιμές της μοναξιάς. Παρά το ότι ο Προσωπικός και ο Διαπροσωπικός Έλεγχος είχαν σημαντική θετική συνάφεια με την Ικανοποίηση από τη Ζωή για τις Αμερικανίδες φοιτήτριες, εντούτοις μόνο η τιμή του Διαπροσωπικού Ελέγχου εισέβαλε στην παλινδρομήση. Αντίθετα με την Ελληνίδες φοιτήτριες, η τιμή του Προσωπικού Ελέγχου δεν παρήγαγε ανεξάρτητη διακύμανση για τις Αμερικανίδες φοιτήτριες.

Συμπεράσματα

Από τα πορίσματα της έρευνας αυτής συναγεται σαφώς το συμπέρασμα ότι τα παραγωγικά αίτια του αντιληπτικού ελέγχου (σύμφωνα με τη μέτρησή τους από την Κλί-

μακα Σφαίρας Ελέγχου) έχουν σημαντικά ισχυρότερες σχέσεις με τη μοναξιά και τη γενική ικανοποίηση από τη ζωή από ό,τι οι κοινωνικές δεξιότητες (σύμφωνα με τη μέτρησή τους από την Αναθεωρημένη Κλίμακα Αυτο-καταγραφής). Τα συμπεράσματα αυτά ισχύουν και για τις Ελληνίδες και για τις Αμερικανίδες φοιτήτριες και σημαίνουν ότι οι ψυχολογικοί σύμβουλοι και οι θεραπευτές θα πρέπει να κατευθύνουν τις προσπάθειές τους προς μία αύξηση της αίσθησης ελέγχου του ανθρώπου πάνω στα καθημερινά γεγονότα της ζωής του. Η άποψη αυτή συμπίπτει με τη λεγόμενη «γνωστική συμπεριφοριστική» θεραπεία (Beck, 1982), η οποία επικεντρώνεται στο να διδάξει στους πελάτες της νέους τρόπους αντιμετώπισης των γεγονότων που συμβαίνουν στη ζωή τους. Για παράδειγμα, μια τέτοιου είδους θεραπεία θα μπορούσε να βοηθήσει τους ανθρώπους να συνειδητοποιήσουν ότι μπορούν να επηρεάσουν πολλές από τις θετικές περιστάσεις που τους συμβαίνουν. Μία αίσθηση ελέγχου μπορεί να αναπτυχθεί πιέζοντας το άτομο να «πιστώσει» τον εαυτό του για τα επιτεύγματά του και στην προσωπική και στη διαπροσωπική του ζωή. Με την αλλαγή στις σκέψεις και στη γνώμη που έχει για τον εαυτό του το άτομο, μπορεί να συντελεστούν εντυπωσιακές βελτιώσεις στη διάθεσή του, στα αισθήματα κατάθλιψης, απελπισίας, παρεμπόδισης που μπορεί να το διακατέχουν (Meichenbaum, 1977).

Επίσης, η έρευνα αυτή δείχνει πως η γνωστική συμπεριφοριστική θεραπεία που

επικεντρώνεται στην αύξηση των παραγωγικών αιτιών του αντιληπτικού ελέγχου μπορεί επίσης να μειώσει σημαντικά τα αισθήματα μοναξιάς και συγχρόνως να υποστηρίξει γενικά αισθήματα ικανοποίησης από τη ζωή.

Περιορισμοί της έρευνας

Παρόλο που τα δείγματα των Ελληνίδων και Αμερικανίδων φοιτητριών ήταν αρκετά μεγάλα, είναι προφανές πως ο φοιτητικός πληθυσμός δεν αποτελεί αντιπροσωπευτικό δείγμα όλου του πληθυσμού των δύο αυτών χωρών ιδιαίτερα δε όταν και αυτό το φοιτητικό δείγμα αποτελείται μόνο από γυναίκες. Επομένως, τα όποια συμπεράσματα συνάγονται από αυτή την έρευνα δεν πρέπει να γενικευτούν πέρα από τους φοιτητές. Είναι επίσης προφανές ότι τα αποτελέσματα αυτά δεν μπορούν να ισχύσουν απαραίτητα για άνδρες φοιτητές. Παρά το ότι μερικές έρευνες που χρησιμοποίησαν την Αναθεωρημένη Κλίμακα Μοναξιάς UCLA βρήκαν ελάχιστες διαφορές μέσων τιμών ως προς το φύλο (Russell, Peplau, & Cutrona, 1980), άλλες έρευνες έδειξαν πως το δίκτυο των φιλικών σχέσεων των ανδρών και των γυναικών διαφέρει κάπως σε σχέση με τη μοναξιά των ανδρών και των γυναικών (Stokes & Levin, 1986). Γενικά, η μοναξιά των γυναικών φαίνεται να συνδέεται πολύ περισσότερο με την ποιότητα των φιλικών σχέσεων που συνάπτονται, ενώ η μοναξιά των ανδρών είναι περισσότερο αποτέλεσμα του αριθμού των φίλων που έχουν. Οποσδήποτε χρειάζεται πε-

1. Παρατηρήσαμε πως σε ένα μικρό δείγμα ανδρών στις Η.Π.Α. (N=77) και οι βαθμοί του Διαπροσωπικού Ελέγχου και ο Παράγοντας Α της Αυτο-καταγραφής (ικανότητα τροποποίησης της αυτο-παραουσίας) εισέβαλαν στη σταδιακή παλινδρόμηση με τις τιμές της μοναξιάς, αλλά όχι σε αυτή με τις τιμές της ικανοποίησης από τη ζωή. Γι' αυτό, ίσως πράγματι τα παραγωγικά αίτια του αντιληπτικού ελέγχου και οι κοινωνικές δεξιότητες συσχετίζονται με τη μοναξιά στους άνδρες ενώ μόνο ο αντιληπτικός έλεγχος συσχετίζεται με τη μοναξιά στις γυναίκες.

ραιτέρω έρευνα για να εξετασθούν οι τρόποι με τους οποίους οι κοινωνικές δεξιότητες και τα παραγωγικά αίτια του ελέγχου συνδέονται με τη μοναξιά στους άνδρες¹.

Η επιλογή των κλιμάκων για τη μέτρηση του αντιληπτικού ελέγχου (Κλίμακα Σφαίρας Ελέγχου), της μοναξιάς (Αναθεωρημένη Κλίμακα Μοναξιάς), της ικανοποίησης από τη ζωή (Δείκτης Ικανοποίησης από τη Ζωή), και των κοινωνικών δεξιοτήτων (Αναθεωρημένη Κλίμακα Αυτο-καταγραφής) περιορίστηκε σε εκείνες που είχαν μεταφρασθεί και αποδειχθεί αξιόπιστες στην Ελλάδα και στις Η.Π.Α. Όμως, επειδή οι κλίμακες αυτές αναπτύχθηκαν και αποδείχτηκαν έγκυρες στις Η.Π.Α. είναι πολύ πιθανό κάποιες πολιτιστικές προκαταλήψεις να έχουν διαστρεβλώσει τα αποτελέσματα στην Ελλάδα. Ας σημειωθεί πως δεν έχουν δημοσιευθεί στοιχεία εσωτερικής εγκυρότητας των κλιμάκων αυτών ούτε στην αγγλική, ούτε στην ελληνική βιβλιογραφία. Πάντως οι αρνητικές συσχετίσεις μεταξύ μοναξιάς και ικανοποίησης από τη ζωή (Anderson & Malikiosi-Loizos, 1992. Malikiosi-Loizos & Anderson, 1994) παρέχουν κάποια μικρή - έστω - ένδειξη εννοιολογικής εγκυρότητας για τις δύο αυτές κλίμακες. Μελλοντικές έρευνες θα πρέπει να καθορίσουν αν τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής θα επιτευχθούν ακόμη κι αν χρησιμοποιηθούν άλλες κλίμακες που να μετρούν τις ίδιες αυτές σημαντικές έννοιες.

Βιβλιογραφία

- Anderson, L.R., & Malikiosi-Loizos, M. (1992). Reliability data for a Greek translation of the Revised UCLA Loneliness Scale: Comparisons with data from the USA. *Psychological Reports, 71*, 665-666.
- Baron, R.M., & Kenny, D.A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in psychological research: Conceptual, strategic and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology, 51*, 1173-1182.
- Beck, A.T. (1982). *Depression: Clinical, experimental and theoretical aspects*. New York: Harper & Row.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss. Vol. I, Attachment*. New York: Basic Books.
- Cohen, J., & Cohen, P. (1983). *Applied multiple regression/correlation analysis for the behavioural sciences*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Cronbach, L.J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika, 16*, 297-334.
- Goswich, R.A., & Jones, W.H. (1981). Loneliness, self concept and adjustment, *Journal of Personality, 107*, 237-240.
- Hansson, R.O., & Jones, W.H. (1981). Loneliness, cooperation and conformity among American undergraduates. *Journal of Social Psychology, 115*, 103-108.
- Hofstede, G. (1980). *Culture's consequences: International differences in work-related values*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Horowitz, L.M., & French, R.S. (1979). Interpersonal problems of people who describe themselves as lonely. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 47*, 762-764.
- Jones, W.H. (1982). Loneliness and social behaviour. In L.A. Peplau & D. Perlman (Eds.), *Loneliness: A sourcebook of current theory, research and therapy*. New York: Wiley.
- Lennox, R., & Wolfe, R. (1984). Revision of the Self-Monitoring Scale. *Journal of Personality and Social Psychology, 46*, 1349-1364.
- Malikiosi-Loizos, M., & Anderson, L.R. (1992a). Reliability data on a Greek translation of the Revised Self-Monitoring Scale. *Psychological Reports, 71*, 544-546.
- Μαλικιώση-Λοΐζου Μ., & Anderson, L.R. (1992β) Κλίμακα Σφαίρας Ελέγχου: Στοιχεία αξιοπιστίας της μεταφοράς της στα Ελληνικά. *Ψυχολογικά Θέματα, 5*, 203-210.

- Mailikios-Loizos, M., & Anderson, L.R. (1994). Reliability of a Greek translation of the Life Satisfaction Index. *Psychological Reports*, 74, 1319-1322.
- Meichenbaum, D. (1977). *Cognitive-behaviour modification: An integrative approach*. New York: Plenum Press.
- Neugarten, B.L., Havinghurst, R.J., & Tobin, S.S., (1961). The measurement of life satisfaction. *Journal of Gerontology*, 31, 134-143.
- Paulhus, D.L. (1983). Sphere-specific measures of perceived control. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44, 1253-1265.
- Paulhus, D.L., & Van Selst, M. (1990). The Sphere of Control Scale: 10 years of research. *Personality and Individual Differences*, 11, 1029-1036.
- Peplau, L.A., Miceli, M., & Morasch, B. (1982). Loneliness and self-evaluation. In L.A. Peplau & D. Perlman (Eds.), *Loneliness: A sourcebook of current theory, research and therapy*. New York: Wiley.
- Rotter, J. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs*, 80, (1, Whole No. 609).
- Russell, D., Cutrona, D.E., Rose, J., & Yuko, D. (1984). Social and emotional loneliness: An examination of Weiss's typology of loneliness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46, 1313-1321.
- Russell, D., Peplau, L.A., & Cutrona, C.E. (1980). The Revised UCLA Loneliness Scale: Concurrent and discriminant validity evidence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39, 472-480.
- Snyder, M. (1974). Self-monitoring of expressive behaviour. *Journal of Personality and Social Psychology*, 30, 526-537.
- Snyder, M. (1987). *Public appearances, private realities: The psychology of self-monitoring*. New York: W.H. Freeman.
- Solano, C.H. (1989). Loneliness and perceptions of control: General traits versus specific attributions. In M. Hojat & R. Crandall (Eds.), *Loneliness: Theory, research and applications*. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Solano, C.H., Baten, P.G., & Parish, E.A. (1982). Loneliness and patterns of self-disclosure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 43, 524-531.
- Spitzberg, B.H., & Hurt, H.T. (1989). The relationship of interpersonal competence and skills to reported loneliness across time. In M. Hojat & R. Crandall (Eds.), *Loneliness: Theory, research and applications*. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Stokes, J., & Levin, I. (1986). Gender differences in predicting loneliness from social network characteristics. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 1069-1074.
- Vincenzi, H., & Gvabosky, F. (1989). Measuring the emotional/social aspects of loneliness and isolation. In M. Hojat & R. Crandall (Eds.), *Loneliness: Theory, research and applications*. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Weiss, R.S. (1973). *Loneliness: The experience of emotional and social isolation*. Cambridge: MA: MIT Press.
- Weiss, R.S. (1989). Reflections on the present state of loneliness research. In M. Hojat & R. Crandall (Eds.), *Loneliness: Theory, research and applications*. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Williams, J.G., & Solano, C.H. (1983). The social reality of feeling lonely: Friendship and reciprocity. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 9, 237-242.
- Young, J.E. (1982). Loneliness, depression and cognitive therapy: Theory and application. In L.A. Peplau & D. Perlman (Eds.), *Loneliness: A sourcebook of current theory, research and therapy*. New York: Wiley.

ABSTRACT This research examined attributions of perceived control and social skills in relation to social loneliness, emotional loneliness, a total loneliness score and a global measure of life satisfaction among samples of undergraduate women in Greece (N=123) and the USA (N=103). The Spheres of Control Scale provided scores for Personal Control, Interpersonal Control and Socio-political Control. The Revised Self-monitoring Scale provided two sub-scale indexes of social skills, Factor A measures Ability to Modify Self-Presentation and Factor B measures Sensitivity to the Expressive Behaviour of Others. Stepwise regressions indicated that only Interpersonal Control scores entered the equation against the three loneliness scores but both Interpersonal Control and Personal Control entered the equation against the Life Satisfaction Index for the Greek women. Interpersonal Control was the only variable to enter the regressions against the three loneliness scores and the Life Satisfaction Index for women in the USA. There was no evidence that self-monitoring scores were related to any of the dependent variables in either country. The results seem remarkably similar for women in Greece and the USA. Further research should expand these samples to include men and to include a broader range of individuals than undergraduate students.

ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Η Ψυχολογία στην Ελλάδα εισήλθε σε μια ευαίσθητη φάση της ανάπτυξής της. Από τη μια είναι πολύ θετικό ότι ήδη λειτουργούν 4 Τμήματα Ψυχολογίας σε διάφορα Πανεπιστήμια της χώρας. Αυτό σημαίνει ότι η χώρα βαθμιαία γίνεται αυτοδύναμη ως προς τη συντήρηση και την ανανέωση της κοινότητας των ψυχολόγων την οποία χρειάζεται. Από την άλλη όμως, η κοινότητα των ψυχολόγων στην Ελλάδα είναι ακόμη περιορισμένη, τόσο σε αριθμό όσο και σε πείρα, ιδιαίτερα σε ό,τι σχετίζεται με τη διαδικασία παραγωγής πρωτότυπης ψυχολογικής γνώσης. Η κατάσταση αυτή εξηγεί τις δυσκολίες που έχει η έκδοση ενός περιοδικού Ψυχολογίας στην Ελλάδα σήμερα, αλλά και καθιστά επιτακτική τη διατήρηση ενός τέτοιου περιοδικού στη ζωή, παρά τις δυσκολίες.

Ειδικότερα, η έκδοση του περιοδικού κατά την προηγούμενη διετία αποδείχτηκε δύσκολη, γιατί ο αριθμός των άρθρων που συνολικά υποβλήθηκαν στο περιοδικό ήταν πολύ περιορισμένος και η επάρκεια πολλών από αυτά συζητήσιμη. Τούτο δείχνει ότι η παραγωγή άρθρων που ικανοποιούν κάποια κριτήρια ποιότητας υπολείπεται του επιπέδου στο οποίο έπρεπε να βρίσκεται για να διατηρηθεί απρόσκοπτη η έκδοση του περιοδικού. Το περιοδικό όμως πρέπει να συνεχίσει να εκδίδεται, κυρίως γιατί αποτελεί έναν από τους βασικούς μηχανισμούς για την καταξίωση του κύρους της Ψυχολογίας στη χώρα ως επιστήμης και για την ανανέωση της κοινότητας των Ελλήνων ψυχολόγων.

Για να διασφαλιστεί η συνέχιση της έκδοσης αποφασίστηκαν οι παρακάτω τέσσερις αλλαγές: Πρώτον, για να καταργηθεί η υστέρηση που υπήρχε ανάμεσα στον πραγματικό χρόνο και το χρόνο έκδοσης που αναγράφεται στο περιοδικό, ο τόμος που θα εκδοθεί μέσα στο 1995 θα χαρακτηριστεί ως τόμος του έτους αυτού. Δεύτερον, το περιοδικό θα εκδίδεται πλέον ανά εξάμηνο, τον Ιούνιο και το Δεκέμβριο του κάθε χρόνου. Το σχήμα αυτό θα διατηρηθεί μέχρι που η ροή των άρθρων προς το περιοδικό θα δικαιολογεί την αλλαγή πολιτικής. Τρίτον, θα γίνονται δεκτά προς δημοσίευση και άρθρα γραμμένα στα αγγλικά είτε από Έλληνες είτε από ξένους επιστήμονες. Η απόφαση αυτή σκοπό έχει να διευρύνει το κοινό των υποψήφιων συγγραφέων αλλά και την εμβέλεια του περιοδικού. Τέταρτον, η τιμή του περιοδικού αναπροσαρμόζεται σε ύψος ικανό να επιτρέψει τη συνέχιση της έκδοσης του περιοδικού.

Ελπίζουμε ότι οι αλλαγές αυτές θα επιτρέψουν στο περιοδικό να επιβιώσει και να καταξιωθεί ώστε να ασκήσει το ρόλο που όλοι προσδοκούμε. Πάνω από όλα, όμως, προϋπόθεση για τη διατήρηση του περιοδικού είναι η τροφοδοσία του από την κοινότητα των Ελλήνων ψυχολόγων με την πρώτη ύλη που χρειάζεται: καλά άρθρα Ψυχολογίας!